

Ks. PATRYK TUREK

UNIwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
Warszawa

REALIZACJA NAKAZU MISYJNEGO CHRYSZTUSA W KOŚCIELE WCZESNOCHRZEŚCIJAŃSKIM

Czasy wczesnochrześcijańskie charakteryzują się zaangażowaniem Apostołów w Chrystusowy nakaz misyjny głoszenia Ewangelii i udzielania chrztu. Głosząc Dobrą Nowinę wszystkim ludziom, mieli zasiać w nich wiarę i doprowadzić do przyjęcia chrztu¹. W swojej pracy pragnę ukazać jak to zadanie było realizowane w początkach istnienia Kościoła, i na jakie trudności napotykali Apostołowie, wypełniając polecenie Chrystusa, o którym wzmiankuje św. Mateusz w 28. rozdziale swojej Ewangelii. Istotnym wydaje się również opisanie przebiegu samego procesu wtajemniczenia chrześcijańskiego czasów apostoelskich i zapożyczeń, które one w sobie zawierały. Odniosę się także do prześladowań, które powodowały trudności w wyznawaniu Jezusowej wiary.

Misja Apostołów w czasach rodzącego się Kościoła

Historia określa ramy czasowe tego okresu i utożsamia je z pierwszym wiekiem naszej ery. To właśnie w tym czasie rodzi się chrześcijaństwo². Narodziny Kościoła wiążą się z popaschalnym wydarzeniem, jakim było Zesłanie Ducha Świętego. Akcentował je bardzo mocno w swoim nauczaniu, dziś święty, papież Jan Paweł II. Podkreślał, że: „wraz z wydarzeniem Pięćdziesiątnicy rozpoczął się czas Kościoła”. Wtedy to sam Jezus przekazał swoim uczniom do wykonania misję udzielania chrztu i głoszenia Słowa Bożego³. Misja nauczania była najistotniejszym zadaniem Apostołów. Zajmowała bardzo ważne miejsce podczas trwania publicznej działalności Jezusa, a także później, w czasach młodego, tworzącego się Kościoła. Dzięki niej ewangelizowano ostatecznie, budząc w ludziach wiarę i doprowadzając ich do dojrzałości w niej, a także do przyjęcia chrztu⁴. Nowy Testament, a w szczególności Dzieje Apostoelskie opisują starania Apostołów, którzy z zapałem głosili słowa

¹ Zob. R. Murawski, *Historia katechezy. Katecheza w pierwszych wiekach*, Warszawa 2011, s. 19-20.

² Zob. tenże, *Wczesnochrześcijańska katecheza (Do Edyktu Mediolańskiego – 313 r.)*, Płock 1999, s. 17.

³ Zob. Tamże.

⁴ Zob. R. Murawski, *Historia katechezy...*, dz. cyt., s. 22.

Jezusa. Nauczanie dokonywało się zarówno podczas dnia, jak i w nocy, w każdym możliwym miejscu: w świątyni i w domach. Dzięki temu młody Kościół rozrastał się, bogacąc się w nowych wyznawców i rozszerzał swoją działalność w kolejnych regionach świata⁵.

Trudności w nauczaniu i rozwoju chrześcijaństwa w jego pierwszym stuleciu

Głoszenie słowa Bożego nie było pozbawione problemów. Kościół nie od razu był „dorosły”. Trzeba pamiętać, że Kościół jest dziełem Jezusa, to On powołał go do istnienia. Początkowo jako mała i młoda wspólnota przyjmował spontaniczne i proste formy nauczania. Z biegiem czasu, dzięki działaniu Ducha Świętego, nabierał siły, wykształcał nowe formy i metody głoszenia słowa⁶. „Młodość” to jednak nie jedyny problem zawiązującej się wspólnoty. Wpływ na głoszenie słowa miały również wydarzenia towarzyszące powstawaniu ksiąg Nowego Testamentu. Proces ich powstawania był długi, zarówno ten dotyczący spisania samych ksiąg i ich redakcji, jak również ten obejmujący początkowy ustny tylko przekaz głoszonego słowa⁷. Trudności w realizowaniu misyjnego przykazania Chrystusa, dotyczącego nakazu głoszenia Ewangelii i udzielania chrztu, wynikały także z samej specyfiki kulturowej, w której rodził się Kościół w pierwszych wiekach. Społeczeństwo, w którym żyli chrześcijanie „młodego Kościoła” nie darzyło ich sympatią. Dochodziło nawet do wrogości i prześladowań. Współcześni badacze, zajmujący się w faktami historycznymi tych wieków, zgodnie potwierdzają, że wczesnochrześcijańscy wyznawcy Chrystusa nie byli prześladowani przez władze Cesarstwa Rzymskiego, lecz przez tych, którzy je tworzyli. Ówczesny świat charakteryzował się przede wszystkim bardzo mocno rozwiniętym przekonaniem o potrzebie przynależności do wspólnoty rodzinnej. Były one pewnego rodzaju społecznościami, w skład których wchodziły: ojciec rodziny, matka, dzieci, także liczni krewni i niewolnicy. Czasem wspólnoty te liczyły nawet około pięćdziesięciu osób. Taka właśnie mała wspólnota społeczna stała na straży pielęgnowanych wartości, wyznawanej wiary, lokalnego patriotyzmu, a także wspólnej ekonomii. Kiedy któryś z członków rodziny wyłamywał się z lokalnej społeczności lub zaniedbywał pielęgnowane przez nią praktyki, uderzał tym samym w jej jedność oraz nadużywał jej zaufania. Wówczas rodzina próbowała okazać takiemu człowiekowi pomoc. Kiedy ten nie przyjmował jej, zostawały wyciągane wobec niego konsekwencje, np. stosowano represje. Prześladowania, jakich doświadczali pierwsi chrześcijanie, wynikały przede wszystkim ze sposobu życia,

⁵ Zob. R. Murawski, *Historia katechezy*, w: *Historia katechezy i katechetyka fundamentalna*, red. J. Stala, Tarnów 2010, s. 23-24.

⁶ Zob. tenże, *Wczesnochrześcijańska...*, dz. cyt., s. 17-18.

⁷ Zob. tenże, *Historia katechezy...*, dz. cyt., Warszawa 2011, s. 17-18.

jaki prowadzili. Charakteryzował się on przynależnością do nowej wspólnoty, jaką była wspólnota chrześcijan, i przyjęciem nowych zasad i wartości, zarówno dotyczących sprawowanego kultu, jak i moralności. W ówczesnych czasach, biorąc pod uwagę styl życia tamtejszej społeczności, przyjmowanie ich nie było powszechnie akceptowane i powodowało konflikty. Przyjęcie nowej wiary w Jezusa wiązało się z porzuceniem pewnych, określonych praktyk, np. oficjalnego, obowiązkowego uczestnictwa w kulcie bóstw wyznawanych przez lokalną ludność oraz aktywności społecznych. Wiązało się to także z osłabieniem lub całkowitym zerwaniem niektórych relacji rodzinnych, przyjacielskich i sąsiedzkich. O konsekwencjach, jakie niesło ze sobą wyznawanie wiary w Jezusa i przejawach niechęci społeczeństwa wobec wyznawców Chrystusa dowiadujemy się z Nowego Testamentu. Czytamy o tym m.in. w *Listach do Siedmiu Kościołów* zawartych w Apokalipsie św. Jana. Autor księgi pragnie umocnić załęknioną i osłabioną przez obelgi, uwięzienia i represje wiarę chrześcijan oraz dodać im siły w jej wyznawaniu⁸.

Trzeba wspomnieć także o odrzucaniu przez pierwszych chrześcijan uczestnictwa w kulcie rzymskich cesarzy. Takie odstępstwo uznawane było za „zamach na instytucję państwową”. Zaprzestanie kultu utożsamiane było z brakiem lojalności poddanych wobec sprawującego władzę cesarza. Nosiło także w sobie znamiona odpowiedzialności zbiorowej, wywołując gniew tych, którzy byli postawieni przez chrześcijan w złym świetle, a sami dbali o przychyłność rzymskiego cesarza⁹.

O zarzutach wobec chrześcijan wspominają także w swoich dziełach starożytni autorzy chrześcijańscy. Tacyt, rzymski historyk, w swoich *Rocznikach* podaje, że zostali oni oskarżeni przez Nerona o podpalenie Rzymu w 64 roku oraz wzmiankuje, że ludzie uważali ich za okrutnych z natury. Inni przypisywali im wyznawanie zabobonów. Negatywne nastawienie bardzo intensywnie wyrażało także środowisko hellenistyczno-rzymskie, które nie rozumiejąc nauczania oraz praktyk chrześcijańskich wrogo odnosiło się do wyznawców Chrystusa. Skutkowało to chęcią wyeliminowania ich ze społeczeństwa. Chrześcijanie musieli znosić wiele upokorzeń oraz krytyki pod swoim adresem. Domagano się ich śmierci i wymierzano im egzekucje, wyłącznie dlatego, że byli wyznawcami Jezusa Chrystusa. Z biegiem czasu prześladowania te nabierały coraz większej zawziętości i umacniały się¹⁰.

⁸ Zob. J. Kręcidło, *Świat pogański wobec rodzącego się chrześcijaństwa*, w: *Wczesne chrześcijaństwo a religie*, red. I. Ledwoń, Lublin 2012, s. 52-54.

⁹ Zob. tamże, s. 56.

¹⁰ Zob. tamże, s. 57-58.

Zapożyczenia z innych kultur oraz trudności w przyjmowaniu i przekazywaniu słowa Bożego przez pierwszych chrześcijan

Analizując kwestię rozwoju chrześcijaństwa czasów apostoelskich oraz biorąc pod uwagę proces inicjacji wiary, warto zastanowić się nad pochodzeniem i stosowaniem pierwszych praktyk w tym środowisku. Chrześcijanie tych czasów wywodzili się z narodu żydowskiego, wydaje się więc, że to właśnie tam należy szukać zaczątków pewnych procesów, zwyczajów i obrzędów. Teksty naukowe podają dwa główne źródła zapożyczeń: chrzest prozelitów żydowskich oraz sekte esseńczyków z Qumran¹¹.

Określenie *prozelici żydowscy* odnosi się do ludzi, którzy początkowo nie byli Żydami, lecz poganami. Z biegiem czasu, dzięki bardzo aktywnie prowadzonej działalności misyjnej przez diasporę żydowską przyjmowali judaizm, przechodząc drogę inicjacji. Praktyka ta była mocno rozwinięta w tamtejszej społeczności, w szczególności od poł. II w. i w samym I w. przed Chr. Sam przebieg obrzędu, któremu poddawany był kandydat, składał się z trzech części: rytualnej kąpieli, obrzezania i złożenia ofiary. Istotne jest, że temu rytuałowi towarzyszył wcześniejszy dopuszczający do niego egzamin. Polegał on na odbyciu rozmowy z trzema rabinami, których zadaniem było poznać motywację kandydata chcącego zostać wyznawcą judaizmu oraz upewnić się, że jego nawrócenie jest szczere i prawdziwe. Jeżeli przeszedł on tę rozmowę pomyślnie, pozwalano mu uczestniczyć w naukach, podczas których poznawał Boże Przykazania i konsekwencje, które z nich wynikają. Po naukach kandydat był poddawany obrzezaniu i przyjmował chrzest. W wydarzeniu przyjęcia chrztu towarzyszyło mu dwóch lub trzech świadków. Zdania dotyczące samego wpływu chrztu dokonywanego w środowisku prozelitów żydowskich i przeniesienia go na grunt chrześcijański są podzielone. Jedni bibliści uważają, że mógł on wpłynąć na ukształtowanie chrześcijańskiego obrzędu, inni przekonują, że on sam rozwinął się dzięki obrzędom chrześcijańskim¹².

Zdecydowanie większe podobieństwo do procesu inicjacji wczesnochrześcijańskiej widać w essenizmie. Rękopisy odnalezione w Qumran oraz Józef Flawiusz opisują, jak wyglądała ta jedna z żydowskich sekt, której członkom nie wystarczał oficjalny kult religii żydowskiej, dlatego postanowili z większym zaangażowaniem realizować nakazy Prawa oraz zadbać z większą dokładnością o rytualną czystość swojej wspólnoty. Esseńczycy tworzyli swoje zwyczaje i obrzędy, np. obecna była praktyka dopuszczania kandydatów do procesu włączenia do wspólnoty, która składała się z dwóch etapów. Pierwszy charakteryzował się roczną próbą, którą kandydat musiał odbyć w świecie, ucząc się nowego życia. Następnie, chcąc wstąpić do dwuletniego nowicjatu i być wprowadzonym oraz posiadać możliwość uczestnictwa w niektórych obrzędach wspólnoty, kandydat odbywał rozmowę. Od jej

¹¹ Zob. R. Murawski, *Historia katechezy...*, dz. cyt., Warszawa 2011, s. 29.

¹² Zob. tamże, s. 29-30.

przebiegu zależało, czy zostanie on uznany za godnego i będzie miał możliwość włączenia do wspólnoty i uczestnictwa w obrzędach. W praktyce tej można dostrzec pewnego rodzaju podobieństwa do procesu inicjacji pierwszych chrześcijan, m.in.: występująca etapowość samej inicjacji, zdobywanie doświadczenia podczas próby, po której ocenę wydawała cała wspólnota oraz stwierdzenie szczerości intencji nawróconego. Pozwala to wyciągnąć następujący wniosek: wspólnota esseńczyków mogła wpłynąć na kształtowanie elementów procesu inicjacji chrześcijańskiej. Również wydarzenie, które dokonało się w 70 roku mogło wywrzeć poważny wpływ na wspólnotę pierwszych chrześcijan. Zburzenie Jerozolimy przyczyniło się do masowych nawróceń esseńczyków na wiarę chrześcijańską. Mogły więc one bardzo mocno wpłynąć na rozwijający się Kościół i wykształcić w nim pewne elementy zaczerpnięte z procesu inicjacji w ich pierwotnych wspólnotach¹³.

Przebieg procesu inicjacji chrześcijańskiej w pierwotnym Kościele

Wiedzę na temat przebiegu procesu inicjacji chrześcijańskiej w Kościele I w. zaczerpnąć możemy z *Dziejów Apostolskich*. Najbardziej wyraźną wzmianką, jaką podaje nam ta nowotestamentowa księga, jest opowiadanie o etiopskim dworzaninie znajdujące się w jej 8. rozdziale. Człowiek ten, wracając wozem z Jerozolimy, gdzie był modlić się do Boga, czytał księgę Proroka Izajasza. Dzięki mocy Ducha Świętego przyłącza się do niego Filip. Wyjaśnia mu niezrozumiałe dla niego słowa tekstu i opowiada mu Ewangelię o Jezusie, przez co budzi w nim wiarę. Konsekwencją tych działań jest przyjęcie przez Etiopczyka chrztu w rzece. W historii tej można zauważyć poszczególne fazy inicjacji chrześcijańskiej tamtego czasu. Składała się ona z trzech podstawowych momentów: po pierwsze – katechezy, która miała doprowadzić do zapoczątkowania wiary. Drugim elementem była wiara, która stanowiła niezbędny warunek do przyjęcia chrztu, a trzecim był sam chrzest¹⁴. Te trzy momenty procesu inicjacji tworzyły pewną nierozdzielną całość i wyznaczały kierunek drodze „prowadzącej do przyjęcia chrześcijaństwa”. Widać w nich także początki katechumenatu dwóch kolejnych wieków, który – jak wiemy – był już bardziej rozwinięty i ubogacony¹⁵.

Droga inicjacji chrześcijańskiej w I wieku była zorganizowanym procesem. W oparciu o teksty biblijne, w szczególności nowotestamentalną księgę *Dziejów Apostolskich*, można wyróżnić jej następujący, składający się z siedmiu kroków

¹³ Zob. Tamże, s. 30-32.

¹⁴ Zob. R. Murawski, *Katecheza chrzcielna w procesie wtajemniczenia chrześcijańskiego czasów apostoelskich*, Warszawa 1990, s. 110.

¹⁵ Zob. tenże, *Historia katechezy...*, dz. cyt., Warszawa 2011, s. 33.

zarys: przygotowanie dalsze, nawrócenie, poręczenie, wyznanie wiary, chrzest, udzielenie daru Ducha Świętego, włączenie do wspólnoty wierzących¹⁶.

Przygotowanie dalsze miało doprowadzić do wyznania wiary w Jezusa. Czytając specyficzne historie zawarte w *Dziejach* można odnieść wrażenie, że okres przygotowania do przyjęcia chrztu był bardzo krótki i nie zawierał w sobie odpowiedniego wtajemniczenia. Należy podkreślić jednak, że historie ludzi przyjmujących chrzest w *Dziejach Apostolskich* dotyczyły głównie wyznawców wiary Mojżeszowej bądź jej sympatyków i zwolenników. Z założenia można więc uznać, iż byli to ludzie pobożni, bogobojni oraz sumiennie wypełniający praktyki, do których zobowiązywała ich religia żydowska. Wyznawana przez nich wiara w Boga Jahwe oraz wierność praktykom judaizmu była uznawana za pewną formę przygotowania dalszego drodzącego do przyjęcia chrztu. Po dokładnym rozeznaniu ich kondycji duchowej oraz przyjęciu przez nich wiary w Jezusa uznawano ich za godnych włączenia do wspólnoty i dopuszczano do chrztu¹⁷.

Drugim istotnym etapem było nawrócenie. Jest ono zawarte w większości mów misyjnych Apostołów oraz ma znaczenie kerygmatyczne. Szczególnie widoczne jest ono w pierwszym wystąpieniu Głowy Kościoła zawartym w *Dziejach Apostolskich*. Św. Piotr podczas Zesłania Ducha Świętego wzywa Żydów oraz mieszkańców Jerozolimy: „Nawróćcie się i niech każdy z was ochrzci się w imię Jezusa Chrystusa” (zob. Dz 2,38). Wzywaniem do nawrócenia to jeden z ważniejszych punktów nauczania apostolskiego, ponieważ realizuje się w nim nakaz misyjny Chrystusa¹⁸. Jest ono także kontynuacją stylu i zamysłu nauczania Jezusa. On sam bowiem, realizując swoją misję, wzywał ludzi do nawrócenia w licznych przypowieściach. Widoczne jest to np. w Ewangelii wg św. Łukasza w następujących przypowieściach: o drzewie figowym (zob. Łk 13,6-9) następnie o ziarnku gorczycy (zob. Łk 13,18-19) oraz o zaczynie chlebowym (zob. Łk 13,20-21)¹⁹. Ideą etapu nawrócenia, biorąc pod uwagę zamysł Starego Testamentu, jest zmiana stylu życia oraz wejście na drogę prowadzącą do Boga, odwrócenie się od zła i czynienie dobra. Dzięki pismom Nowego Testamentu w nawróceniu można wyróżnić następujące elementy: świadomość własnej grzeszności, powrót do Boga, porzucenie czynienia zła oraz zmiana myślenia, wyrażająca się poprzez odnowienie ducha i serca. Wszystkie wyżej wymienione elementy miały za zadanie doprowadzić do szczerego i świadomego wyznania wiary²⁰.

Trzecim etapem było poręczenie. Biorąc pod uwagę teksty *Dziejów Apostolskich* dotyczące chrztu, można wyciągnąć wniosek, że w Kościele pierwszych wieków znana była praktyka podwójnego wydawania świadectwa o kandydacie. Pierwsze

¹⁶ Zob. tenże, *Wczesnochrześcijańska...*, dz. cyt., s. 33.

¹⁷ Zob. tenże, *Historia katechezy...*, dz. cyt., Warszawa 2011, s. 33-34.

¹⁸ Zob. tenże, *Katecheza chrzcielna...*, dz. cyt., s. 114.

¹⁹ Zob. J. Kochel, *Katecheza misyjna w Ewangelii Łukasza i Dziejach Apostolskich*, Opole 2013, s. 75.

²⁰ Zob. R. Murawski, *Katecheza chrzcielna...*, dz. cyt., s. 114-116.

takie poręczenie miało miejsce przed katechezą, kolejne bezpośrednio przed przyjęciem chrztu. Nie było ono jednak ściśle określone. Świadczy o tym historia Szawła, o którym poręczenie wspólnoty było negatywne, a świadectwo o nim wydaje i potwierdza sam Bóg²¹. Na podstawie historii opisującej rodzinę setnika Korneliusza, możemy zaobserwować nieocenioną rolę Bożej interwencji w praktyce udzielania chrztu. Dzięki Duchowi Świętemu Kościół otwiera się na nowości, jakich do tej pory nie praktykował, co w konsekwencji prowadzi także do udzielania chrztu poganom i misyjnego otwarcia się wspólnoty na cały świat²².

Kolejnym stopniem było wyznanie wiary. Praktyka ta znana jest w Kościele od II w., choć bezpośrednio uzewnętrznienie pojawia się w Piśmie Świętym tylko raz (zob. Dz 8,37), ukazuje powiązanie chrzczenia z uprzednim wyznaniem wiary w Jezusa²³. W innych przypadkach Pismo Święte tylko pośrednio wspomina o tym, że pod wpływem nauk głoszonych przez Apostołów i ich następców ludzie wyznawali wiarę i otrzymywali chrzest. Zauważyć to można w opowiadaniach o działalności misyjnej Piotra, które podają, że w Dzień Pięćdziesiątnicy chrzest przyjęło prawie trzy tysiące osób (zob. Dz 2,41) i działaniach chrzcielnych Filipa (zob. Dz 8,12). Konsekwencją aktywności Pawła jest również przyjęcie chrztu przez spotkanych w Efezie uczniów Apollosa (zob. Dz 19,2) oraz Lidii (zob. Dz 16,14-15), strażnika więzienia w Filipi (zob. Dz 16,30-31) i przełożonego synagogi w Koryncie (zob. Dz 18,8)²⁴.

Chrzest. Teksty Pisma nie podają jednej konkretnej określonej formy przebiegu liturgii chrzcielnej. Można jednak założyć, że jej przebieg był prosty i nieskomplikowany, wynikało to z charakteru misyjnego ówczesnego Kościoła. Znane są jednak dwie wówczas praktykowane formy chrztu: chrystocentryczna i trynitarna. Chrytocentryczna jest często notowana przez Dziejei obecna także w Listach. Polegała na udzieleniu chrztu w „imię Jezusa Chrystusa” (zob. Dz 2,38; 10,48) oraz podobnie „w imię Pana Jezusa” (zob. Dz 8,16; 19,5). Aluzji do tej formuły można dopatrzeć się również w wypowiedziach św. Pawła, w których mówi o „chrzcie zanurzającym w Chrystusa Jezusa” (zob. Rz 6,3) i podobnie o „ochrzczonych w Chrystusie” (zob. Ga 3,27). Druga, trynitarna, zapisana została w Ewangelii wg św. Mateusza (zob. 28,19) i brzmi następująco: „Idźcie więc i czyńcie uczniów ze wszystkich narodów, udzielając im chrztu w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego”. Ówczesny Kościół praktykował dwa sposoby udzielania chrztu: przez polanie wodą i zanurzenie. Wydaje się, że stosowano tę pierwszą metodę w sytuacjach wyjątkowych, np. wówczas, gdy liczba kandydatów była duża (chrzest trzech tysięcy osób podczas Pięćdziesiątnicy) oraz gdy nie było możliwości użycia bieżącej wody (chrzest strażnika więzienia w Filipi). Częściej jednak, gdy było to możliwe,

²¹ Zob. tenże, *Historia katechezy...*, dz. cyt., Tarnów 2010, s. 26.

²² Zob. J. Kochel, *Katechezamisyjna...*, dz. cyt., s. 98-99.

²³ Zob. R. Murawski, *Historia katechezy...*, dz. cyt., Tarnów 2010, s. 27.

²⁴ Zob. tenże, *Katecheza chrzcielna...*, dz. cyt., s. 120-121.

chrztu dokonywano przez zanurzenie²⁵. Według przekazu Nowego Testamentu i używanych w nim słów związanych bezpośrednio z chrztem, przyjmuje się, że najlepszym określeniem wyrażającym jego charakter i znaczenie jest utożsamienie go z kąpielą, obmyciem oraz zanurzeniem²⁶.

Przedostatnim etapem było udzielenie daru Ducha Świętego. Polegało ono na przekazaniu darów Ducha Świętego osobom przyjmującym chrzest w imię Jezusa i wiązało się z obrzędem nałożenia na nie rąk. Jest to rytuał dobrze znany z Dziejów. Św. Łukasz kilkakrotnie wspomina o neofitach, którzy otrzymali owe dary Ducha, zawsze jednak podkreślając ścisły związek obrzędu nałożenia rąk z obrzędem udzielenia chrztu chrystocentrycznego. Praktyka ta była jednak mocno zróżnicowana w pierwotnym Kościele. Świadczą o tym historie zawarte w Dziejach. Podczas Pięćdziesiątnicy w swojej mowie św. Piotr naucza: „Nawróćcie się [...] i niech każdy z was ochrzci się w imię Jezusa Chrystusa na odpuszczenie grzechów waszych, a weźmiecie w darze Ducha Świętego” (por. Dz 2,38). W innym miejscu Dzieje Apostolskie opisują działalność chrzcielną Filipa. Zaznaczając, że gest nałożenia rąk odbył się dopiero po chrzcie udzielonym przez niego mieszkańcom Samarii. Kiedy to Apostołowie, Piotr i Jan, dowiedziawszy się o udzielonym przez niego chrzcie, przybyli z Jerozolimy, aby modlić się w intencji neofitów i nałożyć na nich ręce (zob. Dz 8,14-17). W Efezie natomiast gest nałożenia rąk przez św. Pawła na uczniów Apollosa dokonuje się bezpośrednio po chrzcie (zob. Dz 19,1-7). Zupełnie różna jest historia przyjęcia chrztu przez dworzanina etiopskiego, tu Dzieje nie wspominają o dokonaniu się obrzędów udzielania darów Ducha Świętego i nałożenia rąk (zob. Dz 8,26-39). Co nie przeczy jednak, aby Duch Święty był obecny w tym wydarzeniu²⁷. Dzieje podkreślają także wyjątkowe przypadki udzielenia chrztu, które poprzedzone były wylaniem darów Ducha Świętego jeszcze przed samym obrzędem. Dotyczą one setnika Korneliusza (zob. Dz 10,44-48) oraz Szawła²⁸.

Zauważyć trzeba, że przyjęcie chrztu przez Apostoła Narodów poprzedza praktykowany przez niego post: „przez trzy dni nic nie widział i ani nie jadł, ani nie pił” (zob. Dz 9,9). Jest to jednak jedyny taki przypadek, o którym wspominają Dzieje Apostolskiej zdaje się, że nie był to warunek konieczny do jego przyjęcia²⁹.

Ostatnim elementem procesu inicjacji chrześcijańskiej w pierwotnym Kościele było włączenie do wspólnoty chrześcijan. Zadaniem Misjonarza, który udzielał chrztu było włączenie neofitów do konkretnej działającej już wspólnoty lub jeśli istniała taka potrzeba ustanawiał nową. Konieczność włączenia i przynależności do wspólnoty w swoich naukach podkreślał św. Paweł. Według niego przyjęcie chrztu było elementem eklezjotwórczym, niezbędnym do tego, aby Kościół rozwijał się,

²⁵ Zob. tenże, *Historia katechezy...*, dz. cyt., Warszawa 2011, s. 39-41.

²⁶ Zob. tenże, *Katecheza chrzcielna...*, dz. cyt., s. 139-140.

²⁷ Zob. tenże, *Wczesnochrześcijańska...*, dz. cyt., s. 42-43.

²⁸ Zob. tenże, *Katecheza chrzcielna...*, dz. cyt., s. 149.

²⁹ Zob. tamże, s. 144.

a wierni pozostawali w jedności z Chrystusem. Dzieje Apostolskie zawierają wyjątek od ogólnie przyjętej zasady obecności wspólnoty podczas udzielania chrztu. Jest nim chrzest dworzanina etiopskiego (zob. Dz 8,25-40)³⁰. Wspólnoty chrześcijańskie w tym czasie nie miały jeszcze szczegółowo określonych zadań i zwyczajów. Jednak na podstawie tekstów biblijnych zaobserwować można, że życie pierwszych chrześcijan toczyło się w pobliżu świątyni jerozolimskiej, przez co przeniknięte było tradycją żydowską. „Codziennie trwali jednomyślnie w świątyni, a łamiąc chleb po domach, przyjmowali posiłek z radością i prostotą serca” (zob. Dz 2,46). Inny fragment Dziejów wskazuje na posłuszeństwo i wierność wspólnot nauce Apostołów oraz na ich koncentrowanie się wokół wspólnego „łamania chleba i modlitwy” (zob. Dz 2,42). Te zgromadzenia były dla pierwszych chrześcijan szczególnie, bowiem celebrowali na nich Eucharystię³¹. Ich przebieg dokładniej opisują listy Apostolskie. List do Kolosan wzmiankuje o „psalmach, hymnach i pieśniach pełnych ducha” (zob. Kol 3,16). Początkowo występujące spontanicznie, wyrażane pod natchnieniem Ducha Świętego, ostatecznie przybierają sformalizowaną wersję i charakter. Nadal jednak zauważalny jest w nich duch kultury religii Mojżeszowej. Listy Apostolskie zawierają wiele hymnów, psalmów i pieśni, które w zależności od charakteru liturgii były używane wymiennie. Znany jest fragment Listu do Efezjan, wykorzystywany w liturgii chrzcielnej: „Zbudź się o śpiący i powstań z martwych, a zajaśnieje ci Chrystus” (zob. Ef 5,14) oraz chrzcielna pieśń dziękczynna zapisana w 1 Liście do Tymoteusza: „Ten, który objawił się w ciele, usprawiedliwiony został w Duchu, ukazał się aniołom, ogłoszony został poganom znalazł wiarę w świecie, wzięty został w chwale” (zob. 1 Tm 3,16)³².

Osoba pragnąca przyjmując chrzest w pierwotnym Kościele musiała także uczestniczyć w katechezach. Odbływały się one przed i po chrzcie³³. Świadczą o tym Dzieje Apostolskie. „Ci więc, którzy przyjęli jego naukę zostali ochrzczeni” (zob. Dz 2,41) oraz wskazuje na tych, którzy po jego przyjęciu „trwali w nauce Apostołów” (zob. Dz 2,42)³⁴. Były to dwie formy nauczania pierwotnego, misyjnego Kościoła. Kerygmat apostoelski, czyli nauczanie przedchrzcielne, miał charakter ewangelizacyjny. Głoszenie Ewangelii tym, którzy jeszcze byli „na zewnątrz” Kościoła (Żydom, poganom) miało nawracać ich do wiary i w konsekwencji doprowadzić do przyjęcia chrztu. Katecheza apostoelska odbywała się po przyjęciu chrztu i była skierowana do chrześcijan³⁵. Była kontynuacją nauczania Apostołów, umocnieniem

³⁰ Zob. tenże, *Historia katechezy...*, dz. cyt., Warszawa 2011, s. 41-42.

³¹ Zob. tenże, *Katecheza chrzcielna...*, dz. cyt., s. 150-151.

³² Zob. tenże, *Wczesnochrześcijańska...*, dz. cyt., s. 45-46.

³³ Zob. tamże, s. 33.

³⁴ Zob. R. Murawski, *Historia katechezy...*, dz. cyt., Tarnów 2010, s. 28-29.

³⁵ Zob. tenże, *Historia katechezy...*, dz. cyt., Warszawa 2011, s. 45.

wiary neofitów i już trwających we wspólnocie oraz nawiązuje do liturgii „łamania chleba i modlitw” (zob. Dz 2,42), które były w niej sprawowane³⁶.

Sposoby i środki nauczania i przepowiadania w czasach apostołskich

O przebiegu i cechach strategii nauczania apostołskiego w pierwotnym Kościele dowiadujemy się głównie, obserwując działalność misyjną św. Pawła. Na podstawie Dziejów możemy poznać zwyczaje panujące w nauczaniu pierwotnego Kościoła. Jego działalność misyjną opisują listy, których jest autorem i choć różnią się od przekazu św. Łukasza w *Dziejach Apostołskich*, nie zawierają w sobie sprzeczności z nimi. Św. Łukasz w swoim dziele uzupełnia je i akcentuje te wydarzenia, o których Apostoł Narodów jedynie wspomina³⁷. Paweł pochodził z Tarsu. Miasta, w którym krzyżowały się starożytne drogi handlowe i strategiczne. Miejsce to słynęło z mocno rozwiniętych poglądów filozoficznych i religijnych. Wychowywał się pośród społeczności żydowskiej i hellenistycznej, a jego rodzice byli żydowskimi imigrantami z Palestyny. Początkowo uczęszczał do szkoły rabinackiej przy synagodze w rodzinnym mieście, a następnie odbywał studia w Jerozolimie, gdzie należał do stronnictwa faryzeuszów. Pochodzenie i wykształcenie Pawła, który nigdy nie widział i nie znał osobiście Jezusa, bez wątpienia miało ogromny wpływ na styl głoszenia przez niego treści Ewangelii³⁸.

Pierwszeństwa nauczania wśród Żydów

Apostołowie na różny sposób docierali do potencjalnych wyznawców Chrystusa. Inaczej ewangelizowano pogan, innych metod używano wobec Żydów. Ci pierwsi musieli przyjąć Jedyne Boga i wyznać Bóstwo Chrystusa oraz zaakceptować moralne prawdy chrześcijańskiej wiary. Żydów, którzy dobrze znali Stary Testament, wystarczyło przygotować do wyznania wiary w Chrystusa i uznania, że był On oczekiwanym Mesjaszem³⁹. Mimo wykorzystywania różnorodnych sposobów i metod Apostołom zawsze towarzyszył jeden, podstawowy cel – ukazanie Ewangelii oraz urzeczywistnienie Jej i przekazanie jako Dobrej Nowiny Chrystusa, która zawiera Boże tajemnice i ukryte Prawdy dotyczące zbawienia⁴⁰. Tak św. Paweł, jak i św. Piotr, głoszenie Słowa i pozyskiwanie dla wiary rozpoczynali przeważnie od wyznawców religii żydowskiej. Apostoł używa w swojej wypowiedzi sformułowania:

³⁶ Zob. tamże.

³⁷ Zob. tamże, s. 63.

³⁸ Zob. S. Welenc, *Podróż do „źródeł wiary i kultury”* t. 3, Płock 2003, s. 2-4.

³⁹ Zob. W. Koska, *Katechetyka*, Poznań 1993, s. 13.

⁴⁰ Zob. E. Alberich, *Katecheza dzisiaj. Podręcznik katechetyki fundamentalnej*, Warszawa 2003, s. 67.

„Są to Izraelici” (zob. Rz 9,4). Podobnie św. Piotr w swojej pierwszej przemowie podczas Zesłania Ducha Świętego przemawia właśnie do Żydów (zob. Dz 2,39). Apostołowie byli przekonani o Boskim wybraniu narodu żydowskiego, do którego niegdyś przemawiał sam Jahwe. Głoszenie Ewangelii Żydom często nie było łatwe. Dzieje wspominają o nieudanych misjach św. Pawła m.in. w Antiochii Pizydyjskiej (zob. Dz 13,46), w Koryncie (zob. Dz 18,6) oraz w Rzymie (zob. Dz 28,25-28). Te wydarzenia skłoniły go, aby nie tyle porzucił nauczanie wśród Żydów, ile rozpoczął zupełnie nową misję nawracania pogan. Wymagało to od Pawła, wcześniej religijnego Żyda przestrzegającego Prawa, zmiany mentalności. Żydzi bowiem uznawali pogan za nieczystych i kontakty z nimi były zabronione. Niemniej jednak głoszenie Ewangelii wśród pogan zaowocowało rozwinięciem pierwotnego Kościoła i jego otwarciem nie tylko na naród żydowski. Przykładem tej działalności jest chrzest setnika Korneliusza (zob. Dz 10,48)⁴¹.

Przywilej dużych ośrodków miejskich w głoszeniu Ewangelii

Za kolebkę działalności misyjnej uważa się Izrael. To tam należy szukać początków głoszenia Chrystusowej nauki. Przypisuje się ją Hebrajczykom posługującym się na co dzień językiem aramejskim. Byli oni uczniami Jezusa, którzy porzucili swoje dotychczasowe zawody, np. rybaka czy rolnika na rzecz głoszenia Ewangelii. Początkowo zamieszkiwali Galileę, a ostatecznie działali w Jerozolimie, gdzie kontynuowali i wypełniali Chrystusowy nakaz misyjny. Swoją misję rozpoczęli, działając na terenach wiejskich, żyli w ubóstwie, w ten sposób głosząc nadchodzące królestwo Boże. Rozwijając swoją działalność misyjną, zaczęli nawracać również pogan, co spowodowało, że przenieśli się do miast⁴².

Dzięki opisom podróży, dowiadujemy się szczegółów na temat działalności misyjnej św. Pawła. Rozwijał on swoją misję, głównie głosząc Ewangelię w dużych miastach imperium rzymskiego. Fakt, że miasta zamieszkiwane były przez znaczną liczbę ludzi, pozwalał na szybkie rozprzestrzenienie się Ewangelii. Znajdowały się tam także synagogi, przy których mieszkali wierzący Żydzi i poganie sympatyzujący z nimi. To z kolei pozwalało Pawłowi znającemu nakazy i wierzenia żydowskie na wykorzystywanie ich w głoszeniu i pozyskiwanie nowych wyznawców Chrystusa. Miasta odgrywały także znaczącą rolę na arenie politycznej ówczesnego świata⁴³.

Rola wykorzystania synagogi w działalności misyjnej

Synagogi odgrywały znaczące role w życiu wyznawców judaizmu. To właśnie od nich misjonarze chrześcijańscy zaczynali głoszenie nauki Jezusa. Czynili tak

⁴¹ Zob. R. Murawski, *Historia katechezy...*, dz. cyt., Warszawa 2011, s. 64.

⁴² Zob. tamże, s. 65.

⁴³ Zob. tamże, s. 65-66.

głównie dlatego, że początkowo była ona kierowana w szczególności do nich. Większość Żydów odrzucała nauki głoszone przez pierwszych chrześcijańskich misjonarzy. Natomiast poganie sympatyzujący z wyznawcami judaizmu przyjmowali je ochoczo⁴⁴.

Znaczenie Kościołów domowych w nauczaniu

Kościoły domowe posiadały głównie charakter liturgiczny i ewangelizacyjny. To w nich odbywało się pierwsze „łamanie chleba i modlitwa” (zob. Dz 2,42). Ich liturgiczny charakter potwierdza również fakt, że to właśnie w nich włączano do wspólnoty tworzącego się Kościoła poprzez udzielanie chrztów. (zob. Dz 16,15 oraz Dz 16,33-34). Dzieje zaznaczają, że św. Paweł podczas misji ewangelizacyjnych „przemawiał i nauczał w domach” (por. Dz 20,20). Kościoły domowe tworzyły nie tylko zamieszkujące je rodziny, ale także dalsi krewni, niewolnicy oraz ci, którzy włączeni byli do nich przez chrzest. Poszczególne Kościoły domowe tworzyły Kościół lokalny⁴⁵.

Rola pierwszych wspólnot chrześcijańskich

Według przekazu Dziejów Apostolskich (zob. Dz 1,4) po Wniebowstąpieniu Jezusa Apostołowie gromadzili się na wspólnej modlitwie w wieczerniku. W tym miejscu czekali na realizację obietnicy Mistrza z Nazaretu, która wypełniła się w dniu Zesłania Ducha Świętego⁴⁶. Z założenia były to wspólnoty misyjne nauczające i głoszące słowo Boże. Ich zadaniem było doprowadzić ludzi zamierzających przyjąć chrzest do nawrócenia. Dzięki nim „Słowo Boże rozprzestrzeniło się” (zob. Dz 6,7) i rozwiął się pierwotny Kościół. Zadaniem wspólnoty było także „trwanie w nauce Apostołów” (zob. Dz 2,42), przez co rozwijała się wiara neofitów i już wcześniej ochrzczonych (zob. Dz 10,17 oraz Dz 2,42). Ostatecznie wspólnota była także odpowiedzialna za rozprzestrzenianie wiary i kontynuowanie działalności misyjnej. Było to realizowanie nakazu misyjnego Chrystusa o czym zaświadcza ewangelista Marek: „Głóście Ewangelię wszelkiemu stworzeniu[...] Oni zaś poszli i głosili Ewangelię wszędzie” (por. Mk 16,15-20)⁴⁷.

Współpracownicy misji

W misyjne dzieło głoszenia Chrystusowej nauki wpisują się także ci, którzy pomagali w nauczaniu Apostołom. Św. Paweł dobierał sobie współpracowników,

⁴⁴ Zob. tamże, s. 66-67.

⁴⁵ Zob. tamże, s. 68-69.

⁴⁶ Zob. A. Żurek, *Pierwsze wieki Kościoła*, Tarnów 2007, s. 12.

⁴⁷ Zob. R. Murawski, *Historia katechezy...*, dz. cyt., Warszawa 2011, s. 45.

których obdarzał zaufaniem, i z którymi przeżywał misyjne trudności. Bez wątpienia, gdyby działał w pojedynkę, jego dokonania byłyby znacznie mniejsze. Pismo Święte wymienia następujących współpracowników Pawła w ewangelizacji świata: Tymoteusz i Tytus, Barnaba, Łukasz, Sylas, Apollos, a także małżonkowie: Akwila i Pryscyla⁴⁸. Działalność ewangelizacyjna tego Apostoła jest nieoceniona. Historia jego nawrócenia oraz lata przygotowań do przekazywania nauki Jezusa Żydom i poganom, odniosły sukces dzięki trzem wielkim wyprawom misyjnym. Podczas pierwszej podróży, w latach 45-49, odwiedził Cypr i południową część Azji Mniejszej, wówczas Apostołowi towarzyszył Barnaba⁴⁹. Był Żydem pochodzący z Cypru, który wśród ludzi cieszył się opinią dobrego człowieka. Najprawdopodobniej nawrócony podczas Zesłania Ducha Świętego wraz z „trzema tysiącami mężczyzn” (zob. Dz 2,37-41) stał się gorliwym wyznawcą i głosicielem Chrystusa⁵⁰. W czasie misji ewangelizację zaczynali od synagog, w których gromadzili się wierzący Żydzi inspirowany się na codzień judaizmem. Ten fakt pozwolił im na pozyskiwanie nowych słuchaczy. Podobne wrażenia Apostoł wywoływał wśród pogan. Wystąpienia Pawła jednych gorszyły, a innych zachwyciły i prowokowały do wstąpienia i przyjęcia drogi życia, którą proponował Chrystus. Podczas drugiej podróży misyjnej Apostoł odwiedził Azję Mniejszą i Grecję. Miała ona miejsce w latach 50-52, a jego współpracownikami byli: Sylas i Tymoteusz. Wówczas odwiedzali założone podczas pierwszej podróży gminy chrześcijańskie i ewangelizowali greckie miasta, w których zakładali nowe wspólnoty. Ostatnia podróż miała miejsce w latach 54-58. W jej czasie Apostoł głównie umacniał i utwierdzał w wierze wcześniej założone gminy chrześcijańskie⁵¹.

Cechy nauczania apostołskiego

Szybko rozwijająca się misyjność pierwotnego Kościoła zawierała następujące cechy: apostołskość, Tradycję oraz świadectwo⁵².

Apostołskość, czyli kościelność czasów apostołskich, była głównie spontaniczna. Z inicjatywy Apostołów, świadomych swojej funkcji w Kościele, jaką było szerzenie chrystusowej nauki, z czasem przybierała formy zorganizowane⁵³.

Tradycja. Głównym zadaniem Apostołów było czuwanie nad głoszeniem nauki zgodnej z poleceniem Chrystusa, niezdeformowanej i niezniekształconej⁵⁴.

⁴⁸ Zob. tamże, s. 73-74.

⁴⁹ Zob. A. Żurek, dz. cyt., s. 21-22.

⁵⁰ Zob. S. Welenc, dz. cyt., s. 14-15.

⁵¹ Zob. A. Żurek, dz. cyt., s. 21-22.

⁵² Zob. R. Murawski, *Historia katechezy...*, dz. cyt., Tarnów 2010, s. 31.

⁵³ Zob. tamże.

⁵⁴ Zob. tamże.

Świadcstwo. Prawdziwość głoszonej nauki nie polegała tylko na jej przekazywaniu. Zadaniem Apostołów było świadczyć o wielkości Boga swoim życiem oraz przez głoszenie prawdziwej nauki objawionej im przez Chrystusa. W nauczaniu pierwotnego Kościoła ważne było, aby doprowadzić kandydatów do żywej wiary i chrztu, a w realizacji tych zamierzeń nieoceniona była wiarygodność nauczającego⁵⁵.

Chrzest małych dzieci

Dzieje nie podają bezpośrednich przykładów chrztu dzieci. Z założenia osoby przyjmujące chrzest były dorosłe. Można natomiast doszukiwać się świadectw pośrednich przemawiających za praktyką udzielania go dzieciom. W Dziejach Apostolskich czterokrotnie użyte jest sformułowanie nawiązujące do udzielenia chrztu „całemu domowi”. Występuje ono między innymi w opisie chrztu setnika Korneliusza, Lidii, strażnika więziennego z Filipi oraz Kryspusa, przełożonego synagogi w Koryncie. Nie ma argumentów, aby sądzić, że z całego domu zostali ochrzczeni wszyscy poza dziećmi. Możemy założyć więc, że w pierwotnym Kościele dokonywano także chrztu małych dzieci⁵⁶.

Zakończenie

W powyższej refleksji syntetycznie został przeanalizowany proces zmian, jakim podlegał rozwój pierwotnego Kościoła oraz sposób realizacji nakazu misyjnego Chrystusa przez Apostołów i ich współpracowników. Początkowo wypełniał się on w samym gronie Apostołów, kolejno także wśród Żydów oraz pogan, później w Kościołach domowych. Ostatecznie dzięki działalności misyjnej pierwotnego Kościoła docierał na cały ówczesnie znany świat. Niepobawiony problemów Kościół czasów apostoelskich wzbogacał się w doświadczenie i rozwijał dzięki pokonywaniu rozmaitych barier, które początkowo jawiły się jako niebezpieczeństwa i zagrożenia. Wierność i lojalność nakazowi misyjnemu Chrystusa dzięki Apostołom oraz ich współpracownikom pozwalała na głoszenie niezniekształconej Ewangelii w prawdzie, przez co wzrastała liczba ochrzczonych.

Podsumowując, należy stwierdzić, że Kościół wczesnochrześcijański, w szczególności czasów Apostołów, przyjął pierwsze formy głoszenia Ewangelii i udzielania chrztu. Przyczyniło się to do wykształcenia pewnego stylu i zasad w realizowaniu i rozprzestrzenianiu nakazu misyjnego Chrystusa w świecie. Działalność i sposoby ewangelizacji zainicjowane w początkach chrześcijaństwa były kontynuowane w późniejszych wiekach.

⁵⁵ Zob. tamże, s. 31-32.

⁵⁶ Zob. tenże, *Wczesnochrześcijańska...*, dz. cyt., s. 62-66.

Streszczenie

Pierwszy wiek chrześcijaństwa to czas rodzącego się Kościoła. Apostołowie, otrzymawszy od Jezusa nakaz misyjny, głoszą Ewangelię i udzielają katechumenom chrztu. Są nimi głównie poganie i Żydzi. O przebiegu i cechach strategii nauczania apostołskiego w pierwotnym Kościele dowiadujemy się przede wszystkim, obserwując działalność misyjną św. Pawła i Jego towarzyszy. Na podstawie *Dziejów Apostolskich* i *Listów*, a także znajomości ówczesnych zwyczajów, panujących na obszarach działalności Apostołów poznajemy przebieg procesu inicjacji chrześcijańskiej w pierwotnym Kościele.

Kościół wczesnochrześcijański, w szczególności, czasów Apostołów przyjął pierwsze formy głoszenia Ewangelii i udzielania chrztu. Przyczyniło się to do wykształcenia pewnego stylu i zasad w realizowaniu i rozprzestrzenianiu nakazu misyjnego Chrystusa w świecie. Działalność i sposoby ewangelizacji zainicjowane w początkach chrześcijaństwa były kontynuowane w późniejszych wiekach.

Słowa klucze: nakaz misyjny, katecheza wczesnochrześcijańska, inicjacja chrześcijańska

CARRYING OUT OF THE CHRIST MISSION ORDER IN THE EARLY CHRISTIAN CHURCH

Summary

The first century of Christianity is the time of the birth of the Church. The Apostles were given the Great Commission from Jesus and started to preach the gospel and baptize catechumens. They were mainly pagans and Jews. We learn about the strategy and process of apostolic teachings in the early Church from researching the missionary activity of St. Paul and his companions. We are able to find out about the process of Christian initiation in the early Church thanks to the knowledge of customs from those times in the areas of apostolic activities, and also basing on *the Book of Acts* and *Apostolic Letters*.

The early Church, the one of the times of the Apostles in particular, adopted the first forms of gospel preaching and baptizing. It contributed to development of certain style and rules of executing and spreading of Christ's Great Commission all over the world. The activities and methods of evangelization initiated at the beginning of Christianity were carried on in the following centuries.

Keywords: the Great Commission, early Christian catechesis, Christian initiation

ATTUAZIONE DELL'ORDINE DI MISSIONE DI CRISTO NELLA PRIMITIVA CHIESA CRISTIANA

Sommario

Il primo secolo del cristianesimo è il tempo di nascita della comunità della Chiesa. Dopo aver ricevuto un comando missionario da Gesù, gli apostoli predicano il Vangelo e battezzano i catecumeni. Sono principalmente pagani ed ebrei. Le caratteristiche della strategia di insegnamento apostolico nella Chiesa primitiva troviamo nell'attività missionaria di San.

Paolo e i suoi compagni. Sulla base degli Atti degli Apostoli e delle Lettere conosciamo il percorso del processo di iniziazione cristiana nella Chiesa originale.

La chiesa ai tempi degli Apostoli adottò le prime forme di proclamare il Vangelo e di battezzare. Ciò ha contribuito allo sviluppo del comando missionario di Cristo nel mondo. Le attività e i metodi di evangelizzazione conosciuti nei primi giorni del cristianesimo troviamo pure nei secoli successivi.

Parole chiave: missione, catechesi paleocristiana, iniziazione cristiana

Bibliografia

Teksty źródłowe

Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu (Biblia Tysiąclecia), red. K. Dynarski i in., Poznań 2012.

Literatura pomocnicza

Alberich E., *Katecheza dzisiaj. Podręcznik katechetyki fundamentalnej*, Warszawa 2003.

Kochel J., *Katecheza misyjna w Ewangelii Łukasza i Dziejach Apostolskich*, Opole 2013.

Koska W., *Katechetyka*, Poznań 1993.

Kręcidło J., *Świat pogański wobec rodzącego się chrześcijaństwa*, w: *Wczesne chrześcijaństwo a religie*, red. I. Ledwoń, Lublin 2012.

Murawski R., *Historia katechezy. Katecheza w pierwszych wiekach*, Warszawa 2011.

Murawski R., *Historia katechezy*, w: *Historia katechezy i katechetyka fundamentalna*, red. J. Stala, Tarnów 2010.

Murawski R., *Katecheza chrzcielna w procesie wtajemniczenia chrześcijańskiego czasów apostoelskich*, Warszawa 1990.

Murawski R., *Wczesnochrześcijańska katecheza (Do Edyktu Mediolańskiego – 313r.)*, Płock 1999.

Welenc S., *Podróż do „źródeł wiary i kultury” T. 3*, Płock 2003.

Żurek A., *Pierwsze wieki Kościoła*, Tarnów 2007.